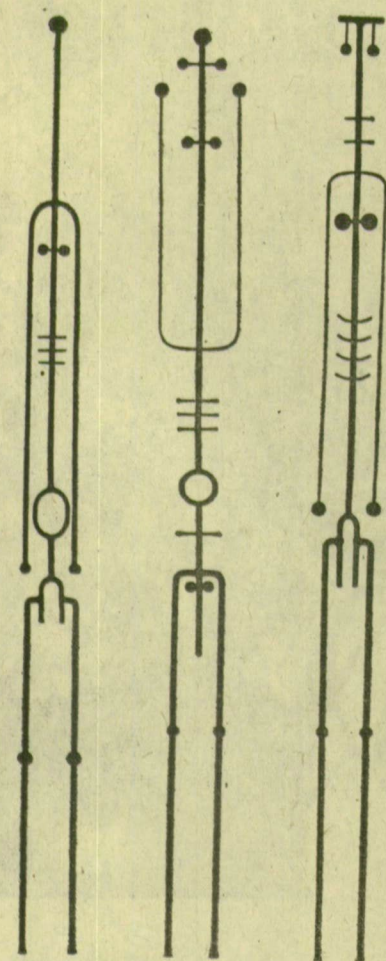

Futó György

Egyszer még...

egyszer még végigmész azon az úton
cipőid érintésének
ismerősen tapsol a járda
téged szólógnak a levelek is
és hull rád az eső
akár a konfettisíkok

visszanézhet a hódításaidra;
ez volt a tél
ez lehetett volna a május
de másnap reggelre
csak üres üvegek maradtak mindig

amit magaddal viszel
egy zsebben elfér:
beköltözhetetlen évszak
kideríthetetlen színű égbolt
valami alig emberszabású fájás

egy halom cserép

hiába próbálsz összerakni
tenyeredből a vér csöpög

de egyszer még végigmész azon az úton

vissza-visszafordulsz
mintha valaki integetne
szőkén akár a nyírfák
pedig akkor már rég tudod;
nem jön utánad senki.

Mit tehet a tervező?

Annak a tervezőcsoportnak címezte lapunk április 11-i számában megjelent nyílt levelét Tanács István, amely az Északi városrész 35 négyzetméter alapterületű, másfél szobás lakásait tervezte. Olvasóink emlékeztetése idézzük: e lakástípus használójaként a szerző észrevételeit gyűjtötte csokorba, s véleményét így összegezte: „a lakásnak sem egyes helyiségei..., sem a lakás egésze nem felel meg funkciójának... hibáival nyilván a tervező is tisztában volt. Mi oka lehetett mégis, akár neki, akár a megrendelőnek vagy a kivitelezőnek, hogy mindezek ellenére meg is építették?”

Mi oka volt? Mit tehet a tervező? S mit a megrendelő? Nos, visszadobhatták volna a „labdát” két kurta szó kíséretében: szinte semmit. Amikor azonban Bertalan Sándort, a Szegei Tervező Vállalat építészét, és Hévízi Miklóst, a megrendelőnek, a városi tanács tervosztályának helyettes vezetőjét arra kértem, legyenek segítségemre a válaszadásban, többre vállalkoztak: a cikk továbbgondolására. Pedig egyszerűbb lett volna a nyílt levél egyes passzusait sorra véve elmondaniuk: 1. szö szöcske ebben az esetben „megálmodott” lakástervekről. Hiszen a dokumentáció atyja az ÉVM Tipustervező Intézete. 2. A rendelkezésre álló variációk közül azért esett éppen erre a típusra a választás, mert „ez a lakásfajta alkalmas lesz a szanálásoknál gyakran jelentkező igények kielégítésére. (Egyedülálló személyek, gyermektelen vagy idős házaspárok részére).” 3... és 4... s így tovább. Végül — csak kicsit bővebben — mégis oda lyukadtunk ki: tetszik látni, nem tehetünk mi szinte semmit... S ez persze így nem is lenne igaz.

Mit tehet a központi döntések végrehajtásáért felelős tanács? Figyelemmel a népgazdaság teherbíró képességére, a második 15 éves lakásépítési programban meghatározott irányelvek szellemében — az ÉVM irányításával, s a regionális tervező vállalatokkal közösen — munkálkodik, mint gyakorlati végrehajtó. Ismert tény, hogy egy öt éves tervcikluson belül az elkészült lakások átlagos alapterülete nem lehet nagyobb 53 négyzetméternél. Könnyen belátható hát, hogyha szükség van a hat-hét tagú családok elhelyezésére alkalmas 70-80 négyzetméteres lakásokra, akkor ezek ellensúlyozására építeni kell — ugyancsak meglevő igények kielégítéséül — 35-40 négyzetmétereket is. A kérdéses csak az, lakáselosztási rendszerünk össze-

hangban van-e a lakásépítésnek ezzel a szisztémájával, magyarul: a garzonméretű lakástípust valóban olyanoknak utalják-e ki, akiknek lakásigénye öt-tíz éven belül nem termelődik újjá, illetve tényleg a több generációs, hat-hét tagú családok költöznek-e a számukra épített lakásokba...

Mit tehet a tervező? Az adott gazdasági és műszaki lehetőségeken belül megpróbál különbséget tenni igény és igény között. A lakások használati értékében, kényelmi funkciójában teremt némi változatosságot, s a maga — meglehetősen szűkre szabott eszközeivel — igyekszik az ipari háttérre, a házgyárra, a szerelvénygyártókra hatni. De mert a magyar építőipar jelenleg 70-80 ezer féléle anyaggal dolgozik, a tervezőnek számolnia kell az ipar tehetetlenségi nyomatakával. Hogy például a belső szerelésben az utóbbi évtizedben alig érzékelhető változás, hogy mind ez ideig nem sikerült megoldani a látszólag egyszerű problémát: a panelházak csillárainak közvetlen áramellátását, tehát fali konnektor nélküli csatlakoztatását, vagy e csatlakozók besüllyesztését a panelba. (A Szegei Házgyárban született újítás révén az elektromos vezetékek „helyét” kihagyják majd a panelban — ám az engedélyezés átfutási ideje jóval hosszabb a kellenél...)

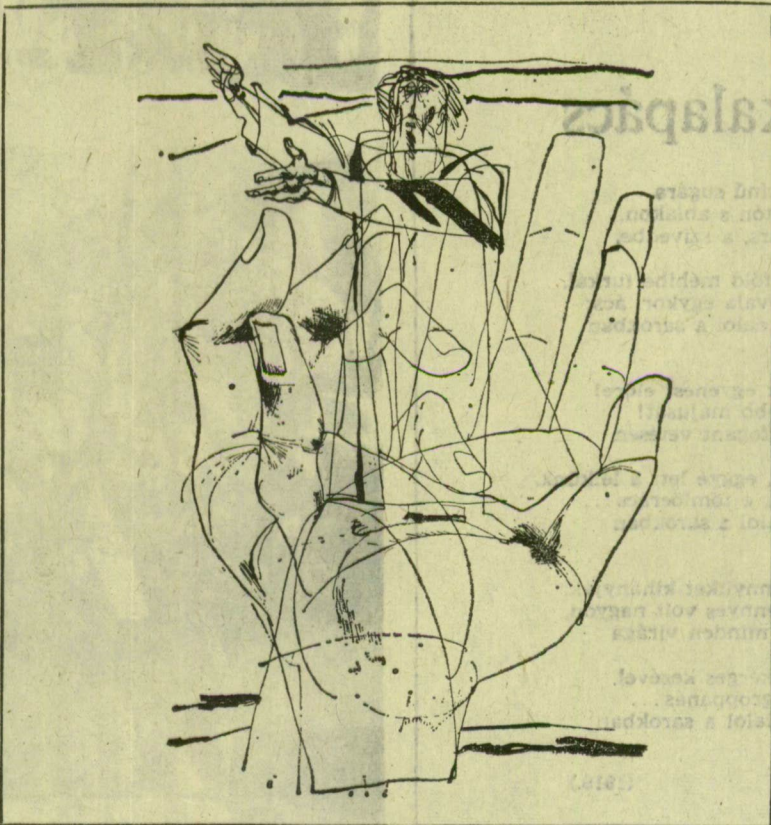
Mit tehet a tervező? Minden lehetséges fórumon elmondhatja, hogy már évek óta, de még inkább évek múlva szükség lesz olyan országos hatáskörű szervezetre, melynek joga és kötelessége összehangolni a tömeges lakásépítésben érdekelt valamennyi szervezet, szellemi és fizikai munkás tevékenységét; amely „felvívó piaca”, s közvetítője lehetne a lakások használati, a szociológusoktól, az építészekől származó információknak. Ezek többsége ugyanis közvetítő csatorna híján ma még nem, vagy ritkán jut el a címzettekhez. (Mert abban Tanács Istvánnal senki sem vitatkozik, hogy a falból kiálló konnektor értelmetlenül szűkíti a félszobát, s a vízszintes tengely körül forgatható ablak gyártója a miérte sem szolgálhatna értelmesebb magyarázattal: csak...) Az ipar és a szellemi alkotók közti kapcsolat erősítése már csak azért is kívánatos volna, mert így erőtartálékait hatásosabban összpontosíthatná egy-egy probléma megoldására. Arra ugyanis aligha van ésszerű magyarázat, hogy jelenleg fél tucat házgyár kísérletezik a tetőszigetelések ügyében...

Ehelyütt talán felesleges arról szólni, milyen minőségi változást

hozott a hazai lakáshelyzet terén az első, s mit eredményez a második 15 éves lakásépítési terv, amelyet a Központi Bizottság múlt évi októberi ülésén így jellemezett: „növelni kell a lakások átlagos alapterületét és javítani kell felszereltségüket, minőségüket... növelni szükséges mind a nagycsaládok elhelyezésére, mind a gyermektelen házaspárok és az egyedülállók részére megfelelő kisebb lakások arányát”. Am a KB-közlöny azt is kiemeli: „a műszaki tervezés fontos feladata: az új technológiák, az anyaggal és energiával takarékoskodó építészeti megoldások, a tipizált és szabványosított elemek széles körű alkalmazása...”

Már most eljutottunk tehát a kérdéshez: több kisebb lakást vagy kevesebb nagy lakást? Igaz egyfelől, hogy „a lakásépítés négyzetméterenkénti árban számítva is annál olcsóbb, minél több férőhelyes a lakás és fordítva: annál drágább, minél kevesebb férőhelyes van a lakásnak” (Valóság, 1977/5. szám, Halmos Béla tanulmánya), jogos viszont másfelől a törekvés, hogy „az állam és a lakosság együttes erőfeszítésével 1990-ig a lakásigények nagy része fokozatosan kielégíthető legyen” (a KB-közlönyből). S itt olyan, ma még feloldatlan, s tán ezekben az években feloldhatatlan ellentmondáshoz jutottunk el, amelynek gondját egyetlen tervező vállalat, tanács tervosztály, kivitelező vállalat sem tekintheti helyi problémának. Erre a kérdésre országos felelet várható.

PÁLFY KATALIN

Megkérdeztük...

Húsz év után

— Operáló sebesséssel nehéz lenne összetéveszteni, pedig finom munkát végez ő is, én is. Rá van írva a kezemre, hogy formázó vagyok a vasöntőben: ha két hétig dörzsölöm, akkor se jön le róla. A lányom nem nagyon érdekli ott, mit csinálók én egész nap, egész héten, vagy mit csináltam tíz meg húsz évvel ezelőtt, legföljebb azt kérdezi meg, miért kergesebb az én tenyerem, mint másé.

Volt ez kutya munka is, pénz se volt benne. Nem panaszkodom, lassan-lassan azért változik. Gábor Áron öntődjét mutatták talán a televízióban, vagy másét, csak azt tudom, hogy régít nagyon. Elnéztem, mintha csak én dolgoznék a filmen. Gépesítenek itt jobbra-balra, de az én munkám keveset változik. A finom munkát kézzel kell csinálni, legföljebb a döngölő működik sürített levegővel. Mi a jó benne? Az, hogy velem csináltatják, ami kényes. Nagy itt a nyüzsgés, hajtás is van, énram rám se néz senki. Tudják, teszem a dolgomat, ahogy tudom. Borsócséplő gyűrűjét öntjük most, kétszázhatvan kiló, amikor készen van. Ha salakos, gázhólyagos, vagy meghízik az öntvény, visszaküldik a selejtet, az pedig nagy ráfizetés ekkora darabnál. Ezt muszáj jól csinálni. Amit a forma megkíván, meg kell neki adni. Valamit kihagyni? Elsiegni? Odacsapni? Hiába lesz belőle rejtett hiba, hiába nem veszik észre azonnal, hamar kiderül a gyárban. Kettőt csinálók naponta, hagyják.

Nagy csetepaték is vannak munkások és művezetők között, én nem kapcsolódok be soha. Nekem nem is érdemes, mert együtt dolgoztam azokkal, akik most művezetők, ők is ismernek, én is ismerem őket, tudjuk, kitől mit várhatunk. A természetem is olyan, én se zavarok senkit, engem se háborgassanak. De azt azért figyelem, hogy a művezető egyre ritkábban szól rá a munkásra. Lazítani nálunk nem nagyon lehet, mert megdermed közben a vas, meg azért se, mert akkor nincs pénz, mégis van egy pár, aki el-elcselleng. Mit csináljon a művezető? Ha rászól, fogja magát, elmegy. Sokáig úgyse marad, akinek nem ízik ez a munka, viszont addig lazít, amíg megszokja, hát azért nem érdemes szólni. Ha művezető lennék, biztosan én is így gondolkodnék. Piszkos munka, nehéz, kell is fűjni egy kicsit. De ha mellettem dolgozik valaki, és észébe jut, hogy ő most nem dolgozik, én azért csak megkérdezném tőle: olyan győnge vagy, pajtás, hogy a pénzédért se tudsz megdolgozni? Én keressem a te fizetésedet is?

Tudok olyat, aki negyedszerre jött vissza. Sejtteni lehet, most se marad sokáig, mert az ilyen azt szeretné, ha forintot is házhöz vinnék, mégis visszaveszik. Ki tanítsa meg ezeket dolgozni? Mégis

meg kellene mondani nekik, ha öreganyókat átesztetik az úton, ha elveszik a kosarát, hogy ne cipekedjen annyit szegény, az nagy dolog, szép dolog, de itt nem szívességből fogja meg a munkát. Hazudnék, ha azt mondanám, hallottam, amikor egyik melós rápirított a másikra.

Azt se felejtjük el, itt mindenféle emberre szükség van. Ha engem küldenek el lapátolni, jól járok vele, mert könnyebb a munkám, a pénzem se lesz kevesebb, de az öntvény igen. Ez a gyár pedig abból él, hogy öntünk. Bejön valaki az utcáról, éppen jó, mert lapátolni kell.

Valami lépcsőt azért összekalapálnék én az embereknek. Azt mondjuk, a munka számít, azért fizetnek. Bejön egy fiatal, ügyes, könnyű a keze, jól dolgozik, rögtön annyit keres, mint én. És azt ki fizeti meg, hogy húsz évem benne van a gyárban? Hogy az első huzat nem vitt ki belőle? Hogy én rosszul vagyok, ha rosszul dolgozom? Rendben van, megbecsülés, hogy én kapom a kényes munkát. Örülök neki, vittem valamire. Amit akárkire nem lehet rábízni, megkapom én. Ez a legnagyobb elismerés, meg az, hogy nem háborgatnak. Engem mégis zavar valami. Fizessék meg az új embert föltétlenül, mert anélkül nem jön ide. Meg aki dolgozik, meg is érdemi. Nem itt van a vita, de ha úgy kalkulál a gyár, hogy ezek már úgyse tudnak elmenni sehová, ezeknek tehát minden jó, rosszul esik. Mindenkit egy kalap alá venni? Egy kalap nem kalap! Csak azért, hogy ne bontsák meg az egységet?

Gondolkozzunk csak a bejövő fiatal észével. Igaz, hogy megkapja a magáét, örül is neki. De akárhová elmegy, akkor is megkapja. Mi ösztönzi, hogy itmaradjon? Ha azt látná, hogy most azonnal megbecsülik, de később még jobban, akkor van távlat előtte. Ha tudja, hogy most a lépcső alján van ugyan, de minden gradicsa járható, azon mindenki föl akar menni, ő is. Ezért kellene a mozgólépcső. Én nem megyek el innen, csak azért, mert máshol többet fizetnek. Azt a nőt se sokra tartom, amelyik átfekszik a másik ágyba, mert ott több a pénz. De vegye észre a gyár azt is, aki marad, ne csak azt, aki most jön.

Tudom én, amit mond, csak egy kicsit másképpen. Húsz év, törzsgárda, nyolc nap jutalomszabadság és kétezer forint. Örültem neki, higgye el, csak hogy rosszul jött ki a lépés énnálam. Se az öt-, se a tíz-, se a tizenöt éves törzsgárdaságért én nem tudtam fölvenni semmit se. Biztosan szabályos volt, de éppen akkor szabályoztak rajta, amikor én odaértem. Húsz évet várni rá akkor is sok, ha nagyon jólesik. Jutalomszabadságot idén is kapok, hogyne örülnék neki. Mégis van valami, ami nem egészen tiszta.

A pesti öntődében én nem voltam, még körülnézni se, de tudom, hogy ott mennyit keresnek, és ez a baj. Én megértem őket, Pesten nagy a verseny: kell az öntő máshová is, ha nem fizetik meg, elmegy. Én hová mehetek? Kubikosnak? Oda nem! Pestre? Mert több a pénz? Megintcsak ott vagyunk: fekdüjk abba az ágyba, amelyikben többet fizetnek? Én melós vagyok, és gerincem van, engem miért akarnak pénzzel kurvaságra csábítani? Miért nem kaphatom meg itt azt a pénzt, amit Pesten kaphatnék? Mert a mi öntődénk csak egy része a nagyvállalatnak, és messze van tőle? Tudja, mennyivel keresnek többet, ha ugyanazt a munkát ugyanilyen tisztességgel Pesten csinálnám? Minden hónapban két-három ezer forinttal! Számoljon utánam: minden évben tizenkét hónap, és én több mint húsz éve dolgozom. Húsz év után egyszer kaptam a törzsgárdaságért kétezer forintot. Ha Pesten lennék, minden évben tizenkétszer kapnék törzsgárdajutalmat? Így is föl lehet ezt fogni, és akkor már nem mosolyog olyan szépen a menyasszony.

Amikor az előbb lépcsőt emlegettem, nem erre gondoltam. (Elmondta Czákó Gyula, a szegei öntődében.)

HORVÁTH DEZSŐ